

แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
ตำบลพานาย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

Guidelines for Managing Cultural Attractions Case Study of
Phramahachedichaimongkol Phanumyoi Sub - District, Nong Phok
District, Roi Et Province

เรือนแก้ว โพธิ์ชัย¹ พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์²

Rounkaew Phochai, Pongsawut Rachjun

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 2. เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มเป้าหมาย 6 กลุ่ม คือ 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 4) ประชาชน 5) ปราชญ์ชาวบ้าน และ 6) พระสงฆ์ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร วรรณกรรมและแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาประเด็นแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า มีการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยสร้างเครือข่ายกับองค์กรระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ประชุมและวางแผนการพัฒนามูลฐานให้มีคุณภาพ มีทักษะในการทำงานด้านการจัดการข้อมูลข่าวสาร ด้านอำนวยความสะดวก ด้านการให้บริการ และการติดตามผลพร้อมกับตรวจสอบ และประเมินผลเพื่อที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และผลการศึกษาประเด็น แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ควรจะส่งเสริมและดำเนินการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งบริการข้อมูลข่าวสาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และควรจะสำรวจความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ (Keywords): การจัดการ; แหล่งท่องเที่ยว; วัฒนธรรม

Received: 2021-10-12 Revised: 2021-11-01 Accepted: 2021-11-04

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ; Student of Political Science Program in Political Science On Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: seat007@outlook.com

² สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ; Assistant Professor of Political Science Program in Political Science On Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

Abstract

The objectives of this research were 1. to study the management of cultural attractions and 2. to suggest solutions to problems and obstacles in the management of cultural attractions. It is a qualitative research. The research tools were in-depth interviews with 6 target groups : 1) Sub - District Administrative Organization 2) Permanent-Secretary of Sub - District Administrative Organization 3) Sub - District Administrative Organization Members 4) People 5) village philosophers and 6) monks. Literature and interview form to analyze the content The results of the study on cultural tourist attraction management guidelines revealed that there was coordination with the agencies responsible for the development of tourist attractions by building a network with local organizations, district levels and provincial levels. Meeting and planning to develop personnel for quality have the skills to work in information management Facilitate the provision of services and follow-up along with the inspection and evaluated in order to improve the management and development of tourist attractions And the results of the study on the issues of solutions and obstacles in the management of cultural attractions, it was found that activities should be promoted and carried out. holy days including information services Various amenities and satisfaction should be explored. from tourists as a guideline for improving and developing Phra Maha Chedi Chaimongkol tourist attractions to be more efficient.

Keywords: Management; Attraction; Culture

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีหลายประเภท เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งการท่องเที่ยวแต่ละประเภทยังมีความแตกต่างกันและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยวนั้นคือ ความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ยังส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวทำให้สถานที่นั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้า เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงานและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ซึ่งการท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่งรวมถึงการค้าและการลงทุนขยายโอกาสด้านการค้าและการลงทุนของไทยเพิ่มขึ้นในขณะที่โครงสร้างพื้นฐานมีการพัฒนาครอบคลุมมากขึ้น และการบริการทางสังคมทุกด้านที่

มีความครอบคลุมทั่วถึงทำให้รายได้ประชาชนสูงขึ้นปัญหาความยากจนลดลงและคุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

เจดีย์คือสิ่งที่ก่อสร้างอันควรค่าแก่การบูชาในพระพุทธศาสนาคติโบราณ หมายถึงสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าและยังเป็นเครื่องระลึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์มีต้นกำเนิดมาจากประเทศอินเดียโบราณครั้งเมื่อแพร่หลายออกไปสู่ดินแดนต่าง ๆ ก็มีความคลี่คลายทั้งด้านรูปแบบและความหมายมีการปรับปรุง ให้เข้ากับความต้องการของสุนทรียภาพของดินแดนต่าง ๆ เหล่านั้น แต่การใช้คำว่าเจดีย์ตามที่เข้าใจกันทั่วไปลักษณะของสิ่งก่อสร้างเจดีย์มีคำที่มีความหมายพร้อมกับเจดีย์คือสถูปซึ่งมีที่รวบรวมว่าสถูปเจดีย์ คำว่า สถูปเจดีย์ทางพระพุทธศาสนาหมายถึงสิ่งก่อสร้างเพื่อประดิษฐานพระบรมธาตุหรือสร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิธาตุของบุคคลเป็นธรรมเนียมมาเมื่อครั้งพุทธกาลและเป็นแนวคิดข้างต้นของการสร้างเจดีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์สำคัญในพระพุทธศาสนา (สันติ เล็กสุขุม, 2557)

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ถูกสร้างขึ้นมาในบริเวณที่ใกล้กันกับวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม หรือผาน้ำย้อยเป็นพุทธอุทยานอีสาน ตั้งอยู่ที่บ้านโคกกลาง ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จึงกลายเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะเป็นวัดที่ประดิษฐานพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มาเป็นเวลานาน จนกระทั่งได้จัดตั้งเป็นวัดเจดีย์ชัยมงคลขึ้น จนถึงวันนี้หลายคนก็ยังคงเรียกพระมหาเจดีย์ชัยมงคลว่า “วัดผาน้ำทิพย์” พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นเจดีย์องค์ใหญ่และมีความงดงามตระการตามากที่สุดองค์หนึ่งของประเทศไทย ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาและความภาคภูมิใจของชาวร้อยเอ็ดและชาวอีสานทั้งมวล พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นพระธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุอันเป็นที่เคารพสักการะและยังถือเป็นศาสนสถานสำคัญที่สะท้อนถึงพลังแห่งศรัทธาที่แรงกล้าของประชาชนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ร่วมกันประกาศความรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาให้คงอยู่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้ออกแบบก่อสร้างโดยกรมศิลปากรเป็นศิลปะผสมผสานของศิลปะแบบอีสานและศิลปะแบบไทยภาคกลาง (องค์การบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อย, 2563)

ดังนั้น การสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว เป็นจำนวนมาก หากชุมชนท้องถิ่นสามารถดึงศักยภาพการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ในชุมชนมาพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ได้ตั้งไว้มีลักษณะเด่นหลายอย่างคือ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติทั้งดงมีแหล่งอารยธรรมทางประวัติศาสตร์มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่รุ่งเรืองมาแต่อดีตที่ทรงคุณค่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความมีน้ำใจของชุมชนเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมีความหลากหลายของอาหารพื้นบ้าน ซึ่งมีความโดดเด่นไม่เหมือนที่ใด ซึ่งในปัจจุบัน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างมีอาชีพ ซึ่งหากการพัฒนาเป็นระบบแล้วก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน (บานเย็น ชาญธนะวัฒน์, 2545)

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด” เพื่อค้นหาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research objectives)

การศึกษานี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 4) ประชาชน 5) ปราชญ์ชาวบ้าน และ 6) พระสงฆ์

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน 2) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน 3) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6 คน 4) ประชาชน จำนวน 8 คน 5) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 คน และ 6) พระสงฆ์ จำนวน 1 รูป รวมทั้งสิ้น จำนวน 18 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling)

เครื่องมือในการวิจัย

ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) โดยมีกรอบวิเคราะห์ตามประเด็นที่จะทำการศึกษาซึ่งทำการสังเคราะห์จากกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย โดยอยู่ภายใต้ประเด็นการวิจัย ดังนี้คือ

- 1) ประเด็นแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2) ประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (document research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

กรอบการวิเคราะห์การวิจัย

กรอบการวิเคราะห์การวิจัย “แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยเขียนให้เป็นแผนภาพ ดังนี้คือ

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- ด้านการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากร
- ด้านลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น
- ด้านรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ
- ด้านดำเนินการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น
- ด้านการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น
- ด้านประชุมและปรึกษาหารือกับผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วม
- ด้านการพัฒนาบุคลากร
- ด้านการจัดข้อมูลบริการข่าวสารการท่องเที่ยว
- ด้านประเมินผลตรวจสอบและวิจัย

แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- ด้านการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากร
- ด้านลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น
- ด้านรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ
- ด้านดำเนินการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น
- ด้านการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น
- ด้านประชุมและปรึกษาหารือกับผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วม
- ด้านการพัฒนาบุคลากร
- ด้านการจัดข้อมูลบริการข่าวสารการท่องเที่ยว
- ด้านประเมินผลตรวจสอบและวิจัย

แนวทางการจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม กรณีศึกษา
พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
ตำบลผาน้ำย้อย
อำเภอหนองพอก
จังหวัดร้อยเอ็ด

แผนภาพที่ 1 : กรอบการวิเคราะห์การวิจัย**การวิเคราะห์ข้อมูล**

ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสังเกตกับการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์แยกแยะเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูล

ตามความมุ่งหมายของการศึกษาและตามกรอบแนวคิด เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่รวบรวมประเด็นได้อย่างมีระบบ

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคลตำบลพาน้ำน้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด” มีผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลพาน้ำน้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากร พบว่า มีการจัดการใช้ทรัพยากรรวมทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงต้นทุนด้านคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติและต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งในการอนุรักษ์นั้นมีการกระจายการใช้ทรัพยากรอย่างทั่วถึงเพื่อที่จะให้เกิดประโยชน์ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้และทำความสะอาดบริเวณรอบ ๆ พระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้สวยงามและร่มรื่น

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น พบว่ามีการร่วมกันวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ จัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณภาพหรือคุณสมบัติเหมือนกันมาใช้ทดแทนเพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก และยังมีการส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุผลิตจากธรรมชาติสามารถย่อยสลายได้ ซึ่งเป็นการลดการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น พร้อมกับการรณรงค์ในเรื่องของการลดการตัดไม้และการใช้ถุงพลาสติกในการใส่อาหาร พร้อมกับการปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรและวัฒนธรรมที่มีอยู่ไว้ให้กับคนรุ่นหลัง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมากขึ้น และส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนาประเพณีของท้องถิ่นโดยมีประชาชนในท้องถิ่น ได้ช่วยกันดูแลรักษาวัฒนธรรมไม่ให้เสื่อม เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมความงดงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และได้มีการจัดกิจกรรมขึ้น เช่น การตักบาตร กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การจัดนิทรรศการความเป็นมา เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเรียนรู้และรักษาวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ให้คงอยู่ให้กับคนรุ่นหลัง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านดำเนินการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น พบว่ามีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นโดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นและส่งเสริมในด้านงานฝีมือหัตถกรรม เพื่อที่จะนำผลิตภัณฑ์ที่ได้มาวางจัดจำหน่ายที่ศูนย์ OTOP เพื่อให้

นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้ซื้อกลับไปเป็นของฝาก ซึ่งเป็นการกระจายรายได้สู่ประชาชนที่ประกอบการในท้องถิ่น

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น พบว่า ได้มีการร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวมโดยการเข้าร่วมเป็นหน่วยงานร่วมดำเนินการจัดงาน ร่วมวิเคราะห์ และร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยว ร่วมประเมินผล การท่องเที่ยวโดยมีการสร้างเครือข่ายชุมชน มีการประสานงานขอความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านประชุมและปรึกษาหารือกับผู้ที่มิใช่ผลประโยชน์ร่วม พบว่ามีการประสานงานกับชุมชนและประชาชนในพื้นที่ กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานข้าราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมการประชุม ปรึกษาหารือในการที่จะเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินทบทวนการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดผลกระทบในด้านของสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาดเพื่อร่วมกันปฏิบัติไปในทางเดียวกัน โดยได้มีการจัดการประชุมภายในทุกเดือนเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ อันจะนำมาสู่การปรับปรุงและแก้ไขการพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า มีการให้ความรู้และฝึกอบรมกับเจ้าหน้าที่ ในด้านการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรม และการรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ พร้อมทั้งมีการไปศึกษาดูงานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ มีแนวคิดและวิธีปฏิบัติ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กรและเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานของการบริการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านการจัดข้อมูลบริการข่าวสารการท่องเที่ยว พบว่า มีการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวและการให้บริการ โดยได้มีการจัดทำแผนการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ผ่านระบบออนไลน์ และมีการติดต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะช่วยในการประชาสัมพันธ์หรือร่วมในการจัดกิจกรรม พร้อมกับการช่วยในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกการเดินทาง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านประเมินผลตรวจสอบและวิจัย พบว่า มีการช่วยแก้ไขปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวผู้ที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวมีการประเมินตรวจสอบผลกระทบและศึกษาวิจัยเพื่อทราบผลของการบริการแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขการจัดการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการประเมินผ่านการทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงและแก้ไขพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านอนุรักษ์และใช้ทรัพยากร พบว่า ควรจะมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการณรงค์การใช้ทรัพยากร เพื่อให้เกิด

ประโยชน์สูงสุดพร้อมกับการปลูกฝังให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด และส่งเสริมการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งในการแก้ไขปัญหาประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรและอนุรักษ์วัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่น มีการช่วยกันในเรื่องของการวางแผนการใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด และส่งเสริมให้ประชากรไม่ตัดไม้ทำลายป่ามีการช่วยกันในเรื่องของการปลูกป่ารอบ ๆ พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเพื่อให้ร่มรื่นและมีความอุดมสมบูรณ์

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น พบว่า ควรจะดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยการวางแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการรณรงค์ในการลดการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น และส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรที่สามารถใช้ทดแทนได้และสามารถย่อยสลายได้ง่ายโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการประชุมและการจัดตั้งกฎระเบียบในการที่ให้ผู้ประกอบการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องลดการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น และมีการรณรงค์ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ที่สุด

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม พบว่า ควรจะมีการจัดกิจกรรมหรืองานประจำปี โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมการจัดงาน และยังจะต้องมีการวางแผนด้านการบริหารและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นทางธรรมชาติหรือศิลปวัฒนธรรม ให้ประชาชนในท้องถิ่นและผู้สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เพื่อที่จะได้ช่วยกันในการส่งเสริมพัฒนาพร้อมกับการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านดำเนินการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น พบว่า ควรจะมีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะส่งเสริมรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นด้วยการจัดอบรมฝึกวิชาชีพให้กับประชาชนในท้องถิ่นฝึกงานฝีมือ เพื่อที่จะนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากฝีมือการทำของชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจมาจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจที่จะซื้อกลับไปเป็นของฝาก ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น พบว่า ควรจะแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวและประสานงานระหว่างเครือข่ายองค์กรของท้องถิ่น เพื่อที่จะยกระดับคุณภาพของการท่องเที่ยวในท้องถิ่น การจัดให้มีคัคเทศก์ในท้องถิ่นเพื่อจะแนะนำสถานที่และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านของ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาเจดีย์ชัยมงคลและรักษาทรัพยากรให้คงอยู่

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านประชุมและปรึกษาหารือกับผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วม พบว่า ควรจะมีการจัดประชุมระหว่างผู้ที่มีผลประโยชน์

ร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะหาแนวทางการแก้ไขและปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งมีการปรึกษาหารือในเรื่องการพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า ควรจะมีการฝึกอบรมสัมมนาให้ความรู้ด้านการปฏิบัติงานแก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และแนวคิดวิธีปฏิบัติในการพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยกกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวพร้อมกับควบคุมการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยที่แต่ละคนจะสามารถทำงานได้หลากหลายและหมุนเวียนตำแหน่ง เจ้าหน้าที่สามารถทำงานได้ทุกตำแหน่ง พร้อมกันได้มีการประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผน การทำงานให้กับบุคลากรเพื่อพัฒนาในด้านต่าง ๆ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดข้อมูลบริการข่าวสาร การท่องเที่ยว พบว่า ควรจะดำเนินการด้านการจัดการข้อมูลข่าวสาร จัดเตรียมข้อมูลบริการเพื่อที่จะใช้ในการเผยแพร่ด้วยการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนาและงานประจำปีที่เคยจัดมา รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยในด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย พบว่า ควรจะมีการสำรวจโพล์ของนักท่องเที่ยวและการทำแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อที่จะปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพมากขึ้น ด้วยการให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยการกรอกแบบสอบถามความพึงพอใจในด้านการบริการ เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขการพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมกับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน

การอภิปรายผล (Research Discussion)

จากการศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ การอภิปรายผล 2 ประเด็น ดังนี้

1. แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

“ด้านการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากร” กล่าวคือ มีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพใช้อย่างประหยัดคำนึงถึงต้นทุนด้านคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติและต้นทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุดและสามารถที่จะมีใช้ได้เป็นเวลานานที่สุดซึ่งต้องสูญเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงมากที่สุดและพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดของสุภัตรา สุภาพ (2518) ที่กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ใช้ในการปฏิบัติการจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ และสอดคล้องกับแนวคิดของเกษม จันทร แก้ว (2536) ที่กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้อำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไปหรืออีกความหมายหนึ่งคือ เป็นการใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้เพื่อใช้ในอนาคต

“ด้านลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น” กล่าวคือ มีการร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติมีคุณภาพเหมือนกันหรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายากซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสร้อยตระกูล อรรถมานะ (2545) ที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการหมายถึง กระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรที่ไหน เมื่อใดโดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมียุทธศาสตร์ตายตัวต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย

“ด้านรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม” กล่าวคือ ได้มีการวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวอีก ส่งเสริมการจัดกิจกรรมในท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของดำเกิง โภทอง และคณะ (2550) ได้กล่าวถึงการจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ใช้เป็นกิจกรรมนันทนาการการเรียนรู้ไปในโลกกว้าง ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือการศึกษาดูงานในหน่วยงานบูรณาการหลากหลายรูปแบบ “ด้านประสานแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว” กล่าวคือ ได้มีการประสานแผนด้านการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาของสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อให้งานในสถานที่ท่องเที่ยว มีศักยภาพรับรองนักท่องเที่ยวและการวางแผนในการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราทิพย์ แก่นการ (2562) ที่กล่าวไว้ว่า ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและวัฒนธรรมหลากหลายอันสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่บ่งบอกความเป็นตัวตนคนอีสานมีสถาปัตยกรรมโบราณที่น่าสนใจอันอุดมไปด้วยคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมความต้องการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและวัฒนธรรมในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นมีรวมมากที่สุดในการกิจกรรมการรักษาและสืบสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมรองลงมาคือ การมีส่วนร่วมใน

การมีโอกาสได้รับรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวโดยมีส่วนร่วมน้อยที่สุดใน การเป็นกรรมการที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยว สรุปชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และวัฒนธรรมทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนด้านการตลาดการ ประชาสัมพันธ์รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือของเครือข่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

“ด้านดำเนินการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น” กล่าวคือ การประสานงานกับ องค์การปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นและส่งเสริมในด้านงานฝีมือ งานศิลปหัตถกรรม เพื่อที่จะได้นำมาจัดจำหน่ายที่ศูนย์ OTOP เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาได้ซื้อกลับไปเป็นของฝากซึ่งเป็นการกระจายสู่ประชาชนที่ประกอบการในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิรวิทย์ วิชาสวัสดิ์ (2561) ที่กล่าวไว้ว่า บริบทการดำเนินงานประกอบด้วยผู้นำกลุ่มสมาชิกของกลุ่มผลิตภัณฑ์โอท็อป (OTOP) และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่และภาวะผู้นำในการพัฒนา เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอสามโคก พบว่า ส่วนใหญ่จะแสดงออกด้านการสร้างแรงบันดาลใจการใส่ใจต่อสมาชิกรวมถึงการมีศีลธรรมในการ ดำเนินงานการวางแผน การดำเนินงานและการเปิดใจกว้างรับสิ่งต่าง ๆ โดยที่ด้านการเสริมสร้าง จิตสำนึกต่อสังคมยังแสดงออกได้ไม่เด่นชัดนัก

“ด้านการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น” กล่าวคือ การ เข้าเป็นหน่วยงานร่วมจัดร่วมวิเคราะห์หรือร่วมแก้ปัญหาพร้อมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวร่วม ประเมินผลการท่องเที่ยวออกนอกนั้นต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับ คุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติยา พุกพากิจ และ บุญสม เกษมประดิษฐ์ (2561) ที่กล่าวไว้ว่ามีชาวบ้านในพื้นที่จำนวน 6 คร้วเรือน มีการแลกเปลี่ยน พูดคุยใช้ภาษาของดำเนินชีวิตด้วยการใช้อาหารจากสมุนไพรปลูกพืชผักสมุนไพรตามวิถีชีวิต แบบพอเพียงอนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เสื้อผ้าแพ เสื้อคลุม การสานกระบุง กระดัง เป็นต้น มี การรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรแบบของตลอดจนความเชื่อทางไสยศาสตร์ ดูดวงชะตาทำนายทายทัก ในเรื่องต่าง ๆ โดยใช้ขันนํ้ามนต์ เป็นต้น ด้านการแสดงเอกลักษณ์วัฒนธรรมมีการรำ การแสดง เพื่อให้เห็นวัฒนธรรมวิถีชีวิตแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จัดให้มีการ นำเสนอรูปแบบการสร้างหมู่บ้าน พื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การ สร้างสาธารณูปโภคถนนทางเข้าหมู่บ้านระบบน้ำประปาไฟฟ้าที่ยังคงมีสภาพปัญหาให้เข้าถึงหมู่บ้าน ได้สะดวกสบายมากขึ้น การจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน การประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐเอกชนตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

“ด้านประชุมและปรึกษาหารือกับผู้ที่มิผลประโยชน์ร่วม” กล่าวคือ ได้มีการประสานกับ ชุมชนหรือประชาชนในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาสถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุม

ปรึกษาหารือในการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยวการแก้ไขปัญหาที่เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาดเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

“ด้านการพัฒนาบุคลากร” กล่าวคือ มีการให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้มีแนวคิดและมีวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กรและช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยวและการปรับทัศนคติซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิตยา สุวรรณชัย (2522) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนา คือกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการจัดสรรทรัพยากรของสังคม เพื่อการเปลี่ยนแปลงในการที่จะบรรลุเป้าหมายที่สังคมนั้นได้เลือกสรรแล้ว ด้วยการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่ง และสอดคล้องกับแนวคิดของวิทยากร เชียงกูล (2527) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี พักผ่อนหย่อนใจและการพัฒนาวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่า “การพัฒนาคุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

“ด้านการจัดข้อมูลบริการข่าวสารการท่องเที่ยว” กล่าวคือ มีการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวและการบริการขายให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ซึ่งจัดทำในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ การติดป้ายประกาศ การโปรโมทในโซเชียล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสร้อยตระกูล อรรถมานะ (2545 : 421) ที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการเป็นกระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใครนอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้วยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัวต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอส่งผลให้การปฏิบัติงาน เกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย

“ด้านประเมินผลตรวจสอบและวิจัย” กล่าวคือ ได้มีการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่ารวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องมีการประเมินผลการตรวจสอบผลกระทบและการศึกษาวิจัยเพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสนธยา พลศรี (2547) ที่กล่าวไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านคุณภาพปริมาณและสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือให้มีความเหมาะสม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ซึ่งเป็นลักษณะตามความหมายทางด้านพัฒนาบริหารศาสตร์ มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละ

ขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้ มีลักษณะเป็นพลวัตคือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้ เป็นแผนโครงการคือเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใคร ด้านใดด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า เป็นวิธีการการพัฒนาเป็นมรรควิธีหรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนด เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจการพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เป็นปฏิบัติการคือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิดหรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริง จึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เพราะมนุษย์ เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการในการที่จะพัฒนาดินแดนและสิ่งต่าง ๆ

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำน้อย อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

“ด้านอนุรักษ์และใช้ทรัพยากร” กล่าวคือ ได้มีแนวทางในการแก้ไขโดยมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการรณรงค์การใช้ทรัพยากร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดพร้อมกับการปลูกฝังให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด และส่งเสริมการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาซึ่งในการแก้ไขปัญหาประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรและอนุรักษ์วัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่น มีการช่วยกันในเรื่องของการวางแผนการใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด และส่งเสริมให้ประชากรไม่ตัดไม้ทำลายป่ามีการช่วยกันในเรื่องของการปลูกป่ารอบ ๆ พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเพื่อให้ร่มรื่นและมีความอุดมสมบูรณ์

“ด้านลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น” กล่าวคือ ได้มีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยการวางแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการรณรงค์ในการลดการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น และส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรที่สามารถใช้ทดแทนได้และสามารถย่อยสลายได้ง่ายโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมีการประชุมและการจัดตั้งกฎระเบียบในการที่ให้ผู้ประกอบการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องลดการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น และมีการรณรงค์ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ที่สุด

“ด้านรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม” กล่าวคือ ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีการจัดกิจกรรมหรืองานประจำปี โดยที่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมการจัดงานกับท้องถิ่นมีการวางแผนในด้านการบริหารและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมทั้งทางธรรมชาติหรือศิลปวัฒนธรรมของสังคม โดยมีการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นและผู้สนใจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชนเพื่อที่จะได้ช่วยกันในการส่งเสริมพัฒนาอนุรักษ์วัฒนธรรมพร้อมกับการ

ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น และมีการปลูกฝังให้ประชาชนได้รักชาววัฒนธรรมและการช่วยกันในการพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม

“ด้านดำเนินการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น กล่าวคือ มีแนวทางการแก้ไข โดยมีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะส่งเสริมรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นด้วยการจัดอบรมฝึกวิชาชีพให้กับประชาชนในท้องถิ่นฝึกงานฝีมือ เพื่อที่จะนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากฝีมือการทำของชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจ มาจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจที่จะซื้อกลับไปเป็นของฝาก เพื่อที่จะเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น และการขยายตัวของเศรษฐกิจในด้านการท่องเที่ยว โดยการจัดให้มีการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมส่งเสริมการพัฒนาและพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความยั่งยืน

“ด้านการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น” กล่าวคือ มีแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันวิเคราะห์ปัญหารวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวและประเมินผลมีการประสานงานระหว่างเครือข่ายองค์กรของท้องถิ่น เพื่อที่จะยกระดับคุณภาพของการท่องเที่ยวในท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรมและการรักษาทรัพยากรด้วยการจัดให้มีมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นที่จะแนะนำสถานที่และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวโดยรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคลและการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านของการอนุรักษ์วัฒนธรรม และการสร้างเครือข่ายเพื่อที่จะพัฒนาเจดีย์ชัยมงคลในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและรักษาทรัพยากรให้คงอยู่

“ด้านประชุมและปรึกษาหารือกับผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วม” กล่าวคือ ได้มีแนวทางการแก้ไขมีการจัดประชุมระหว่างผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะหาข้อเสนอแนะและปัญหาที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่ายและต่อสถานที่ท่องเที่ยวในการพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยมีการจัดประชุมระหว่างผู้ที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อที่จะหาข้อเสนอแนะมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายและเป็นประโยชน์ต่อสถานที่ท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด พร้อมทั้งมีการปรึกษาหารือในเรื่องการพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

“ด้านการพัฒนาบุคลากร” กล่าวคือ ได้มีแนวทางในการแก้ไขโดยการฝึกอบรมสัมมนาให้ความรู้ ด้านการปฏิบัติงานแก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และแนวคิดวิธีปฏิบัติในการพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และยกระดับมาตรฐานการบริหารของการท่องเที่ยวพร้อมกับควบคู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยการจัดอบรมเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยที่แต่ละคนจะสามารถทำงานได้หลากหลายและหมุนเวียนตำแหน่ง เพื่อที่จะให้เจ้าหน้าที่สามารถทำงานได้ทุกตำแหน่งพร้อมกับได้มีการประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนการทำงานให้กับบุคลากรเพื่อพัฒนาในด้านต่าง ๆ พร้อมกับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบและ

เจ้าหน้าที่ทุกคนจะสามารถปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางเดียวกันพร้อมกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรในหน่วยงาน เพื่อที่จะง่ายต่อการปฏิบัติและส่งเสริมในเรื่องของการรักษาวัฒนธรรมและยังได้มีการจัดให้มีมัคคุเทศก์ที่จะสามารถแนะนำสถานที่ต่าง ๆ ที่เชื่อมกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล คอยแนะนำนักท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

“ด้านการจัดข้อมูลบริการข่าวสารการท่องเที่ยว” กล่าวคือ ในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการบริหารการข้อมูลข่าวสารได้มีการจัดเตรียมข้อมูลบริการ เพื่อที่จะใช้ในการเผยแพร่ด้วยการประชาสัมพันธ์โปรโมทในการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนาและงานประจำปีที่เคยจัดมา และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยในเรื่องให้ข้อมูลข่าวสารทางในการเดินทางบริการสิ่งอำนวยความสะดวก เรื่องของการเข้าร่วมการทำกิจกรรมไม่มีการจัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อที่จะรับข้อมูลข่าวสารในการที่จะนำไปประกาศหรือประชาสัมพันธ์ให้ตรงกับที่การรับข้อมูลข่าวสาร

“ด้านประเมินผลตรวจสอบและวิจัย” กล่าวคือ การแก้ไขด้านประเมินตรวจสอบผลการวิจัย มีการแก้ไขปัญหาด้วยการสำรวจโพลล์ของนักท่องเที่ยวและการทำแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อที่จะปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพมากขึ้น ด้วยการที่ให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยการกรอกแบบสอบถามความพึงพอใจในด้านของการบริการเพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขเพื่อที่จะพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัย โดยแยกออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้คือ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ประชาชนในท้องถิ่นควรจะเข้ามาสนใจในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น
2. ประชาชนในท้องถิ่นควรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการส่งเสริมวัฒนธรรมให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีรายได้ในการดำรงชีวิต
2. ควรมีการจัดการด้านอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว
3. ควรศึกษาการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยเน้นการศึกษาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง (References)

- กิตติยา พุกพากิจ และ บุญสม เกษมประดิษฐ์. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*. 10(1), 61.
- เกษม จันทรแก้ว. (2536). *สิ่งแวดล้อมศึกษา*. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- คำเกิง โถทองและคณะ. (2550). *เส้นทางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในประเทศไทย กัมพูชาลาว*. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จิตติยา สุวรรณขง. (2522). พัฒนาสังคม: ขอบเขตและแนวความคิด. *วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์* 19(3), 25
- บานเย็น ชาญชนะวัฒน์. (2545). *การท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อชุมชนชาวไทยใหญ่ กรณีศึกษา หมู่บ้านถ้ำลอด ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ประชา อินทร์แก้ว. (2542). *ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: คอนฟอร์ม.
- ระบบออนไลน์. (2563). *องค์การบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อย*. สืบค้นวันที่ 15 ธันวาคม 2563, จาก www.phanamyai.com
- วชิรวิทย์ วิชาสวัสดิ์. (2561). ภาวะผู้นำในการพัฒนาเครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 13(2), 57
- วราทิพย์ แก่นการ. (2562). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนรอบอุทยานบึงบัว จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 7(2), 79
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). *การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมไทย: บทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ฉบับกระแส.
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2545). *พฤติกรรมองค์กร: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันติ เล็กสุขุม. (2557). *งานช่าง คำช่างโบราณ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุพัตรา สุภาพ. (2518). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรัสวดี ราชกุลชัย. (2543). *การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จามจุรี.
- อภิชัย พันธเสน. (2539). *ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

